

Αθήνα, 13-01-2012

- 1) Προς την κα Βάσω Παπανδρέου
Προεδρεύουσα της ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ και
της ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
- 2) Προς τους Βουλευτές της Ελληνικής Βουλής

.....

Σας εκθέτουμε τις απόψεις μας σχετικά με το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Οικονομικών «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015» και ειδικότερα επί του άρθρου 6, που αφορά στις ρυθμίσεις επειγόντων θεμάτων Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Α. ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

1. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΡΥΘΜΙΣΗΣ

Με το **άρθρο 6 παρ. 3** του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Οικονομικών «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015» αντικαθίστανται οι **παρ. 1 και 2 του άρθρου 1 του π.δ. 81/2005 (Α' 120)**, ως αντικαταστάθηκε με το **άρθρο 6 του Ν.3919/2011 (ΦΕΚ 32/Α/2.3.2011)**, και με τις προτεινόμενες διατάξεις επιτρέπεται πλέον τόσο η ίδρυση διασυλλογικών δικηγορικών εταιριών (δηλαδή μεταξύ δικηγόρων-μελών διαφορετικών δικηγορικών συλλόγων της Ελλάδος) όσο και η ίδρυση υποκαταστημάτων των δικηγορικών εταιριών (είτε των διασυλλογικών είτε των μονοσυλλογικών), πέραν της αλλοδαπής (που επιτρέπεται με το ήδη υπάρχον καθεστώς) και στην ημεδαπή.

2. ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ

α) Κατ'αρχήν, με την προτεινόμενη διάταξη τροποποιείται το **άρθρο 6 του ν.3919/2011 (ΦΕΚ 32/Α' /2.3.2011)**, πριν ακόμη συμπληρωθεί ούτε καν έτος από την ψήφιση του Ν. 3919/2011, **δίχως να αναφέρονται οι λόγοι της τροποποίησης αυτής**. Με το ανωτέρω νομοθέτημα εκφράστηκε ήδη σε πρόσφατο χρόνο η βούληση του νομοθέτη, που απέρριψε τότε σχέδιο νόμου όμοιου περιεχομένου, σε ότι αφορά στο συγκεκριμένο θέμα, με το αιτιολογικό της αποτροπής δημιουργίας μονοπωλιακών καταστάσεων, τύπου καρτέλ (μέσα από τις επονομαζόμενες «εταιρείες χταπόδια») στον ευαίσθητο χώρο της δικηγορίας, που αποτελεί και το «κατώφλι» της πρόσβασης των πολιτών σε Δικαστήριο και σε δίκαιη δίκη.

Ειδικότερα, μάλιστα, η άνω διάταξη τίθεται, **ιδίως στο ζήτημα της ίδρυσης υποκαταστημάτων των δικηγορικών εταιριών, χωρίς καμιά απολύτως δέσμευση και κανένα απολύτως περιορισμό**, ενώ η επιχειρούμενη τροποποίηση θα επιφέρει ανυπολόγιστες συνέπειες σε πολλούς τομείς.

β) Επιπρόσθετα, **δεν υπάρχει καμιά σχετική υποχρέωση του Ελληνικού Κράτους από συμβατικές υποχρεώσεις του και δη επείγουσας φύσεως**, ως επονομάζεται το προτεινόμενο νομοσχέδιο, αλλά και το εν λόγω άρθρο 6 για τα θέματα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, που να αφορά είτε στο αρχικό Μνημόνιο είτε στο Μνημόνιο Συνεννόησης για τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (επικαιροποιημένο

μνημόνιο) και στην εφαρμογή του Μεσοπροθέσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015». Ειδικότερα, οι υποχρεώσεις του Ελληνικού Κράτους, καθ' ο μέρος αφορούν στην άρση των περιορισμών για τα κλειστά επαγγέλματα, εξειδικευόμενες κυρίως στην άρση των περιττών περιορισμών για ελάχιστη αμοιβή και τη κατάργηση των γεωγραφικών περιορισμών, έχουν θεσπισθεί με την ψήφιση του Ν.3919/2011. Μετά δε τη κατάργηση των γεωγραφικών περιορισμών **κάθε δικηγόρος, είτε ασκώντας ελεύθερη δικηγορία, είτε αποτελώντας μέλος οποιασδήποτε δικηγορικής εταιρείας με έδρα σε οποιοδήποτε Πρωτοδικείο της χώρας, μπορεί να ασκήσει δικηγορία σε οποιοδήποτε δικαστήριο της χώρας**. Με τον Ν. 3919/2011 δηλαδή έχουν ικανοποιηθεί οι απαιτήσεις για την άσκηση της ελευθερίας εγκατάστασης των παροχών υπηρεσιών και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, που απορρέουν από την Οδηγία 2006/123 σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, η οποία έχει ενσωματωθεί στο Ελληνικό Δίκαιο με τον Ν.3844/2010. Επιπλέον, ισχύει η ειδικότερη Οδηγία 98/5/EK του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου περί διευκόλυνσης της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα από δικηγόρους που απέκτησαν τον επαγγελματικό τους τίτλο σε άλλο Κράτος-Μέλος της Ε.Ε., η οποία έχει ενταχθεί στο Ελληνικό Δίκαιο με το Π.Δ. 152/2000.

γ) Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι έχει ήδη συσταθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης Νομαπαρασκευαστική Επιτροπή για την αναμόρφωση του Κώδικα Δικηγόρων, στο σύνολό του. Συνεπώς, δεν είναι κατανοητό να γίνεται τροποποίηση του Κώδικα Δικηγόρων σε άσχετο νομοσχέδιο, χωρίς μάλιστα να ληφθεί υπ' όψιν προγενέστερα η ομόφωνη θέση της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας. **Η αποσπασματική, μάλιστα, τροποποίηση διατάξεων του Κώδικα Δικηγόρων, μέσω των προτεινόμενων διατάξεων, θα έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την ύπαρξη αντικρουόμενων διατάξεων μέσα στο ίδιο κείμενο.**

3. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΥΠΑΡΧΟΝΤΟΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο σχέδιο νόμου (όπως και στο ήδη υπάρχον δίκαιο) προβλέπεται ότι η ίδρυση υποκαταστήματος της εταιρείας στην αλλοδαπή θα γίνεται σύμφωνα και με το Εθνικό Δίκαιο της χώρας υποδοχής, όπως ορίζει και το Ενωσιακό Δίκαιο (Ειδική Οδηγία 98/5/EK, περί διευκόλυνσης της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα από δικηγόρους που απέκτησαν τον επαγγελματικό τους τίτλο σε άλλο Κράτος-Μέλος της Ε.Ε.).

Η οδηγία 98/5/EK δηλαδή παρέχει το δικαίωμα σε κάθε κοινοτικό δικηγόρο να εγκατασταθεί σε άλλο κράτος-μέλος, εγγραφόμενος σε κάποιον σύλλογο, τηρώντας όμως τους νόμους του κράτους υποδοχής. Η οδηγία αυτή δεν δίνει απόλυτο δικαίωμα σε δικηγορικές εταιρείες ενός κράτους-μέλους να εγκατασταθούν ή να δημιουργήσουν υποκαταστήματα σε άλλο κράτος-μέλος. Βασική προϋπόθεση είναι η εγγραφή του κοινοτικού δικηγόρου στην αρμόδια αρχή (π.χ. τους δικηγορικούς συλλόγους τόσο στην Ελλάδα όσο και σε όλες τις άλλες χώρες, με εξαίρεση την Αγγλία, όπου υπάρχει μία κρατική Ρυθμιστική Αρχή). Σύμφωνα δηλαδή με το κοινοτικό δίκαιο η ίδια η εταιρεία δεν έχει δικαίωμα εγκατάστασης ή ίδρυσης υποκαταστήματος σε άλλο κράτος-μέλος, αλλά αυτό επιτυγχάνεται μόνο με την αρχική εγκατάσταση/εγγραφή σε σύλλογο άλλου κράτους-μέλους μεμονωμένων κοινοτικών δικηγόρων που είναι ήδη μέλη της ίδιας εταιρείας στο κράτος-μέλος καταγωγής και επιθυμούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο κράτος υποδοχής με τη μορφή υποκαταστήματος της εν λόγω εταιρείας (άρθρο 11 της Οδηγίας). Κατά συνέπεια **σε όλα τα κράτη-μέλη, η εγκατάσταση των κοινοτικών δικηγόρων και η εταιρική άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος διέπεται από το εθνικό δίκαιο του κάθε κράτους-μέλους**, το οποίο όμως είναι σχεδόν πανομοιότυπο σε όλα τα κράτη-μέλη. Έτσι μία ελληνική δικηγορική εταιρεία μπορεί να ιδρύσει υποκατάστημα στο εξωτερικό, αφού πρώτα εγκατασταθούν μόνιμα τα μέλη

της στο κράτος-μέλος και εγγραφούν σε τοπικό σύλλογο, σύμφωνα με την οδηγία, και στη συνέχεια ζητήσουν από τον δικηγορικό σύλλο άδεια να ασκούν το επάγγελμά τους στο κράτος-μέλος υποδοχής, με τη μορφή υποκαταστήματος της Ελληνικής εταιρίας, τηρώντας πάντοτε τις διατάξεις του νόμου του κράτους υποδοχής.

Συνεπώς, όσο δεν υφίσταται υποχρέωση από το Ενωσιακό Δίκαιο για την ίδρυση των «πολυτοπικών» δικηγορικών εταιριών, δημιουργεί τουλάχιστον πολλά ερωτηματικά από πού ωθείται η Ελληνική Κυβέρνηση να εισαγάγει την εν λόγω διάταξη και ποιους εν τέλει εξυπηρετεί η συγκεκριμένη διάταξη, αν όχι τους δικηγόρους.

Η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδος, στην επιστολή της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικής Αγοράς και Υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία αφορά στους ενδεχόμενους περιορισμούς στην ελεύθερη εγκατάσταση των Δικηγορικών Εταιριών στην Ελλάδα, μετά την υιοθέτηση του Ν.3919/2011, και τη συμβατότητά τους με τα άρθρα 49 της ΣΛΕΕ και της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ, εξέφρασε τις απόψεις της και τις απέστειλε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο προς τιμήν του και τις αποδέχθηκε.

Ειδικότερα επισημάνθηκαν τα εξής:

1. Περιορισμοί ίδρυσης δικηγορικής εταιρίας από δικηγόρους μέλη διαφορετικών δικηγορικών συλλόγων της Ελλάδας

-Στο ερώτημα αν είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης η απαγόρευση ίδρυσης δικηγορικής εταιρίας από Έλληνες δικηγόρους που είναι εγγεγραμμένοι σε διαφορετικούς συλλόγους της Ελλάδας, η απάντηση είναι ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **το Ενωσιακό Δίκαιο δεν εφαρμόζεται σε δραστηριότητες, οι οποίες δεν παρουσιάζουν κανένα στοιχείο σύνδεσης με κάποια από τις καταστάσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης και των οποίων όλα τα στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνου κράτους μέλους**. Η ήδη υπάρχουσα πρόβλεψη του άρθρου 6 παρ.1 ν.3919/2011 άπτεται αποκλειστικώς του τρόπου άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα και κατά τούτο **δεν παρουσιάζει διασυνοριακό στοιχείο**, που να δικαιολογεί την εξέταση της εθνικής αυτής ρύθμισης υπό το πρίσμα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τούτο είναι σύμφωνο και με την υπ' αριθμ. 7 αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 98/5/ΕΚ, σύμφωνα με την οποία, *«[...] η παρούσα οδηγία, σύμφωνα με τους σκοπούς της, αποφεύγει να ρυθμίσει αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις και δεν θίγει τους επαγγελματικούς κανόνες παρά μόνο στο μέτρο που είναι απαραίτητο για να επιτύχει πραγματικά τον στόχο της»*. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι αιτιολογικές σκέψεις μίας οδηγίας, όπως διατυπώνονται στο προοίμιό της, αποτελούν καθοριστικό στοιχείο της ερμηνείας της, στο βαθμό που διευκρινίζουν τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη.

-Στο ερώτημα αν είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης η απαγόρευση ίδρυσης δικηγορικής εταιρίας από δικηγόρους κρατών μελών της Ένωσης με Έλληνες δικηγόρους που είναι εγγεγραμμένοι σε διαφορετικούς συλλόγους της Ελλάδας, ως η απαγόρευση αυτή προκύπτει από την ερμηνεία του άρθρου 1 παρ. 1 του Π.Δ. 81/2005, όπως τροποποιήθηκε δυνάμει του άρθρου 6 παρ. 1 του Ν. 3919/2011, η απάντηση είναι ότι η ανωτέρω περίπτωση παρουσιάζει μεν κατ' επίφαση διασυνοριακό ενδιαφέρον, καθώς αναφέρεται σε δικηγόρους προερχόμενους από άλλα κράτη μέλη της Ένωσης, άπτεται, όμως και της εσωτερικής έννομης τάξης, καθώς ερωτάται αν είναι δυνατή η συμμετοχή σε μία τέτοια δικηγορική εταιρία Ελλήνων δικηγόρων, εγγεγραμμένων σε διαφορετικούς δικηγορικούς συλλόγους της Ελλάδας, πλην όμως στη πράξη δεν υπάρχει τέτοια παραβίαση στην προκειμένη περίπτωση, διότι **η ανωτέρω διάταξη της ελληνικής νομοθεσίας ουδόλως απαγορεύει σε δικηγόρους προερχόμενους από άλλα κράτη μέλη τη δυνατότητα να ιδρύσουν στην Ελλάδα δικηγορική εταιρία σε οποιοδήποτε μέρος της Ελλάδας επιθυμούν**. Η ελληνική νομοθεσία θέτει περιορισμό μόνον ως προς τους Έλληνες εταίρους της δικηγορικής αυτής εταιρίας. Ως προς αυτούς, υφίσταται η πρόβλεψη ότι θα πρέπει να προέρχονται από τον ίδιο δικηγορικό σύλλογο. Αυτή η πρόβλεψη, όμως, συνιστά αμιγώς ρύθμιση εσωτερικού δικαίου, η οποία

εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, σύμφωνα και με όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, χωρίς να επηρεάζει τον πυρήνα της ελευθερίας εγκατάστασης.

Τυχόν κατάργηση της ρύθμισης αυτής ως προς τους Έλληνες δικηγόρους θα ήταν άνευ πρακτικού αποτελέσματος για την ενωσιακή έννομη τάξη. Δυνάμει του άρθρου 44 του Κώδικα Δικηγόρων, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 5 του Ν. 3919/2011, ένας δικηγόρος, μέλος δικηγορικής εταιρίας, έχει το δικαίωμα να ασκεί το λειτούργημά του τόσο στην περιφέρεια του δικηγορικού συλλόγου του οποίου είναι μέλος όσο και στην περιφέρεια άλλων δικηγορικών συλλόγων. Επομένως, το αν τα μέλη της δικηγορικής αυτής εταιρίας προέρχονται από τον ίδιο ή διαφορετικούς δικηγορικούς συλλόγους είναι αδιάφορο, καθώς θα μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους οπουδήποτε στην Ελλάδα, άνευ οιαδήποτε τινός περιορισμού.

Περαιτέρω, σημειώνεται ότι η ανωτέρω ρύθμιση της εθνικής νομοθεσίας ρυθμίζει τον τρόπο άσκησης των δραστηριοτήτων των δικηγόρων συλλογικά στο κράτος υποδοχής και κατά τούτο, είναι σύμφωνη με το άρθρο 11 παρ. 3 της οδηγίας 98/5/ΕΚ. Κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 11 της οδηγίας 98/5/ΕΚ, το οποίο φέρει τον τίτλο «Συλλογική άσκηση του επαγγέλματος», το κράτος μέλος υποδοχής, λαμβάνει τα μέτρα που απαιτούνται για να καταστεί δυνατή η συλλογική άσκηση του επαγγέλματος μεταξύ πολλών δικηγόρων, οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά κράτη μέλη. Σύμφωνα με την ίδια διάταξη, «Οι λεπτομέρειες σύμφωνα με τις οποίες οι δικηγόροι αυτοί ασκούν τις δραστηριότητές τους συλλογικά στο κράτος μέλος υποδοχής διέπονται από τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους μέλους».

II. Απαγόρευση δημιουργίας υποκαταστημάτων από δικηγορικές εταιρίες στην Ελλάδα

Τίθεται το ερώτημα αν είναι συμβατή με το δικαίο της Ένωσης η απαγόρευση δημιουργίας υποκαταστημάτων από ελληνικές δικηγορικές εταιρίες στην Ελλάδα, ως η απαγόρευση αυτή προκύπτει από την ερμηνεία του άρθρου 1 παρ. 2 του Π.Δ. 81/2005, όπως τροποποιήθηκε δυνάμει του άρθρου 6 παρ. 1 του Ν. 3919/2011, σύμφωνα με τα οποία, μία δικηγορική εταιρία μπορεί να ιδρύει υποκαταστήματα στην αλλοδαπή, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας της Ένωσης και της νομοθεσίας του εκάστοτε κράτους υποδοχής και εξ αντιδιαστολής προκύπτει ότι μία Ελληνική δικηγορική εταιρία δεν μπορεί να ιδρύσει υποκατάστημα στην Ελλάδα. Μία τέτοια απαγόρευση, όμως, δεν διαθέτει διασυνοριακό ενδιαφέρον για την Ένωση, για τους ίδιους λόγους, δηλαδή περί της μη εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης σε αμιγώς εσωτερικές καταστάσεις.

Η επιδίωξη διασφάλισης της ανεξαρτησίας του δικηγορικού επαγγέλματος αποτελεί την αιτιολογική βάση της απαγόρευσης ίδρυσης υποκαταστημάτων από δικηγορικές εταιρίες στην Ελλάδα, η οποία ερείδεται στη δομή και στον τρόπο άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα, η δομή του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα βασίζεται στην παροχή των δικηγορικών υπηρεσιών από μεμονωμένους δικηγόρους. Τούτο συνάγεται και από τα σχετικά στατιστικά στοιχεία, από τα οποία προκύπτει ότι, μόνο στο Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, επί συνόλου 21.502 δικηγόρων, οι 20.529 είναι αυτοτελώς απασχολούμενοι και μόνο οι 973 είναι μέλη δικηγορικών εταιριών. Σημειώνεται δε ότι οι δικηγορικές εταιρείες Αθηνών ανέρχονται μόλις σε 318. Από τους λοιπούς δικηγορικούς συλλόγους της Ελλάδας, προκύπτει ότι επί συνόλου 16 δικηγορικών συλλόγων, λειτουργούν μόλις 3 δικηγορικές εταιρείες. Επί συνόλου περίπου 2.500 δικηγόρων στους δικηγορικούς αυτούς συλλόγους, μόνο οι 7 είναι μέλη των ως άνω 3 δικηγορικών εταιριών. Η δομή αυτή του δικηγορικού επαγγέλματος έχει επιβληθεί, κατ' ανάγκη και από τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της Ελλάδας. Έτσι λοιπόν, αν και μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της Ελλάδας κατοικεί στα μεγάλα αστικά κέντρα της Κεντρικής και Νότιας Ελλάδας, υπάρχει δικηγορική κάλυψη του συνόλου της Ελλάδας, η οποία περιλαμβάνει απομακρυσμένες αγροτικές και ορεινές περιοχές, καθώς και εκτεταμένα

νησιωτικά συμπλέγματα. Αυτές οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της ελληνικής επικράτειας έχουν διαμορφώσει το χαρακτήρα της άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα, το οποίο χαρακτηρίζεται από μία εγκατεστημένη όσο και αυτοτελή άσκησή του.

Η ανωτέρω δομή του δικηγορικού επαγγέλματος στην Ελλάδα διασφαλίζει μία παροχή υπηρεσιών η οποία είναι ανεξάρτητη έναντι πιέσεων, ασκουμένων τόσο από άλλους επαγγελματικούς χώρους όσο και από τον ίδιο επαγγελματικό χώρο. **Η απαγόρευση ίδρυσης υποκαταστημάτων αποσκοπεί στη διατήρηση, ακριβώς, της ανεξάρτητης παροχής υπηρεσιών από τους δικηγόρους στην Ελλάδα.**

Το γεγονός ότι τέτοιες απαγορεύσεις δεν υπάρχουν, ενδεχομένως, σε άλλα κράτη μέλη δεν αρκεί για να ανατρέψει τις ανωτέρω παρατηρήσεις. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η νομοθεσία κράτους μέλους δεν αποτελεί περιορισμό κατά την έννοια των Συνθηκών της Ένωσης απλώς και μόνον επειδή άλλα κράτη μέλη εφαρμόζουν λιγότερο περιοριστικούς ή οικονομικά ελκυστικότερους κανόνες σε όσους παρέχουν παρόμοιες υπηρεσίες και είναι εγκατεστημένοι στο έδαφός τους.

4. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΠΡΗΞΕΙΣ

α. Ανατρέπεται η πρωτοδικειακή οργάνωση του Δικηγορικού Λειτουργήματος (ένα Πρωτοδικείο-ένας Δικηγορικός Σύλλογος-μια εγγραφή στα μητρώα ενός δικηγορικού συλλόγου). Και τούτο διότι τα «εξωχώρια» μέλη της πολυπλόκαμης εταιρίας θα είναι εγγεγραμμένοι σε δύο ταυτόχρονα δικηγορικούς συλλόγους. Στον Δικηγορικό Σύλλογο, στα μητρώα του οποίου είναι ατομικά εγγεγραμμένοι, και στον Δικηγορικό Σύλλογο της έδρας της εταιρίας, στην οποία θα ανήκουν και τα υποκαταστήματα της εταιρίας (μετά την υπό ψήφιση τροποποίηση). Τούτο, όμως, θα δημιουργήσει **πολλαπλά προβλήματα παράλληλων αρμοδιοτήτων (επικάλυψη αρμοδιοτήτων) και σε καταστάσεις σύγκρουσης συμφερόντων**. Περαιτέρω, υπάρχει δυνητικά ο κίνδυνος της «οικονομικής αφαίμαξης» ιδίως των μικρών δικηγορικών περιφερειακών συλλόγων (αφού τα εξωχώρια μέλη δεν δύνανται να ασκούν ατομική δικηγορία και οι ΑΠΥ εκδίδονται από τον διαχειριστή της εταιρίας και, συνεπώς, οι υποχρεωτικές εισφορές θα αποδίδονται στον «οικείο δικηγορικό σύλλογο» που είναι ο Δικηγορικός Σύλλογος της έδρας της εταιρίας). Τέλος, θα δημιουργηθεί το προδήλως άτοπο αποτέλεσμα **τα «εξωχώρια» μέλη της διασυλλογικής δικηγορικής εταιρίας να ασκούν όλα τα δικαιώματά τους στον Δικηγορικό Σύλλογο στον οποίο είναι ατομικά εγγεγραμμένοι** (δικαίωμα του εκλέγειν, του εκλέγεσθαι, συμμετοχή στον διανεμητικό λογαριασμό και στο ΛΕΑΔ του Δικηγορικού Συλλόγου κλπ.), **χωρίς όμως να συνεισφέρουν οικονομικά σ' αυτόν**. Μ' άλλα λόγια οι Δικηγορικοί Σύλλογοι θα απαρτίζονται πλέον από οικονομικά ανενεργά μέλη με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ύπαρξή τους. Συνεπώς, η προτεινόμενη ρύθμιση άγει σε προδήλως άτοπα αποτελέσματα και βαίνει **πέραν του επιδιωκόμενου νομοθετικού σκοπού** και ως εκ τούτου αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας.

β. Η υποβάθμιση του ρόλου των δικηγόρων, ως άμισθων δημόσιων λειτουργών, συμμετόχων στην απονομή της Δικαιοσύνης, αλλά και η άνιση μεταχείριση των δικηγόρων με τους άλλους συγγενείς κλάδους των συμβ/φων και των δικαστικών επιμελητών, συνεχίζεται μέσω της προτεινόμενης διάταξης. Στους συμβολαιογράφους και τους δικαστικούς επιμελητές απαγορεύεται η σύσταση διασυλλογικών εταιριών και υποκαταστημάτων αυτών διότι είναι δημόσιοι λειτουργοί (οι συμβ/φοι) και δημόσιοι λειτουργοί που ασκούν επικουρικό της δικαιοσύνης έργο (οι δικαστικοί επιμελητές). Εξ αντιδιαστολής έπεται ότι οι Δικηγόροι δεν είναι άμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και δεν συμβάλουν στην απονομή της δικαιοσύνης ή, τουλάχιστον, είναι «άμισθοι δημόσιοι λειτουργοί β' κατηγορίας ή β' διαλογής». Οι Δικηγόροι, όμως, έλκουν τη λειτουργηματική τους ιδιότητα από το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.,

ενώ οι δικαστικοί επιμελητές και οι συμβ/φοι εκ του νόμου. Συνεπώς, είναι πρόδηλη η παράβαση των αρχών της ισότητας και της αναλογικότητας.

5. ΛΟΙΠΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

α. Με το ήδη ισχύον καθεστώς εξαιρούνται μεν οι ασκούντες την ατομική δικηγορία από την ίδρυση υποκαταστήματος, πρέπει όμως να θεωρηθεί βέβαιο σχεδόν ότι η εξαίρεση αυτή θα αρθεί είτε νομοθετικά είτε δικαστικά, διότι αντίκειται προδήλως στην αρχή της ισότητας αλλά και στους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού. Με τα δεδομένα αυτά το **άρθρο 57 του Κώδικα Δικηγόρων**, με το οποίο προβλέπεται ότι «Ο δικηγόρος υποχρεούται να διατηρεί γραφείο στην έδρα του συλλόγου στον οποίο ανήκει» πρέπει να θεωρείται πλέον τυπικά νεκρό (σε ότι αφορά τις εταιρίες) και de facto σε ότι αφορά τους ασκούντες την ατομική δικηγορία.

Ουσιαστικά δηλαδή, ρυθμίζοντας το ζήτημα της ίδρυσης υποκαταστημάτων εκ μέρους των δικηγορικών εταιρειών, ανοίγει και το ζήτημα της ίδρυσης δεύτερης εγκατάστασης των μεμονωμένων δικηγόρων και όλα τα παραπάνω θα πρέπει να ιδωθούν υπό το πρίσμα της κατάργησης της γενικής απαγόρευσης της διαφήμισης των δικηγόρων.

β. Δίνεται η δυνατότητα να ιδρυθούν υποκαταστήματα δικηγορικών εταιρειών για την εξυπηρέτηση ενός **συγκεκριμένου σκοπού** (π.χ. την ανάληψη κάποιου μεγάλου έργου ιδίως στην περιφέρεια ή την ανάληψη πολλαπλών δικών π.χ. με αντικείμενο απαλλοτριώσεις κ.λπ. σε συγκεκριμένο τόπο) και για **συγκεκριμένο χρονικό διάστημα**, αφού μετά το πέρας του έργου δεν θα υπάρχει λόγος συνέχισης της λειτουργίας του υποκαταστήματος.

γ. Βεβαίως και σημαντικότερο όλων, η δημιουργία υποκαταστημάτων εκ μέρους των δικηγορικών εταιρειών, σε άλλα πρωτοδικεία, εκτός της έδρας της εταιρείας, χωρίς καμία δέσμευση ή περιορισμό, θα έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τη **δημιουργία μονοπωλίων παροχής υπηρεσιών**, αφού θα δίνεται η δυνατότητα να ιδρύονται υποκαταστήματα, χωρίς μάλιστα την απαραίτητη στελέχωση του υποκαταστήματος από δικηγόρο, με την επιγραφή της επωνυμίας της Εταιρίας, σε όλη την Ελλάδα, σε βάρος τόσο του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών, όσο και του συμφέροντος των ελλήνων πολιτών. Στο ίδιο πλαίσιο, η μαζική ένταξη τοπικών δικηγόρων σε εταιρίες, με έδρα σε άλλη πόλη, δύναται να παρακωλύσει ουσιαστικά την **αποτελεσματική πρόσβαση του πολίτη στην απονομή της δικαιοσύνης**, καθώς δεν θα καθίσταται ευχερές να ανευρεθεί δικηγόρος κατάλληλος να παραστεί για λογαριασμό του σε υποθέσεις έναντι ισχυρών αντιδίκων, στους οποίους κατά κανόνα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους οι ανωτέρω εταιρίες.

δ. Τέλος, οι προαναφερθείσες ρυθμίσεις, που δεν εισάγουν καμία δέσμευση ή περιορισμό στην ίδρυση εταιρειών, διευκολύνουν ακόμη περισσότερο την **ίδρυση εταιριών με εικονική συμμετοχή μελών τους** (π.χ. με ποσοστό συμμετοχής 1%), που συνιστώνται αποκλειστικώς για **σκοπούς αποκόμισης φορολογικών ωφελειών**.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι προτεινόμενες διατάξεις:

A) Άπτονται αποκλειστικώς της εσωτερικής οργάνωσης του δικηγορικού λειτουργήματος στην Ελλάδα, αφού δεν διαθέτουν κανένα στοιχείο σύνδεσης με κάποια από τις καταστάσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης, οι δε ισχύουσες διατάξεις του ν.3919/2011 είναι απόλυτα συμβατές με το άρθρο 49 της ΣΛΕΕ και την οδηγία 2006/123/ΕΚ.

B) Αλλοιώνουν και απαξιώνουν τον ρόλο του δικηγόρου ως άμισθου δημόσιου λειτουργού, ισότιμου συμμετόχου στην απονομή της Δικαιοσύνης.

Γ) Και τέλος και κυριώτερα δεν άγουν στο δήθεν επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, δηλαδή είτε στην διευκόλυνση της ελεύθερης εγκατάστασης των δικηγόρων, είτε στη κατάργηση περιορισμών στη παροχή υπηρεσιών, αφού ήδη ο Ν.3919/2011 έχει προβεί στη κατάργηση των γεωγραφικών περιορισμών, αλλά αντίθετα θα δημιουργήσουν μονοπωλιακές καταστάσεις, σε

βάρος του συμφέροντος των ελλήνων πολιτών και την δυνατότητα προσφυγής τους στη Δικαιοσύνη.

7. ΠΡΟΤΑΣΗ

Να αποσυρθούν οι διατάξεις των παρ.3 και 4 του άρθρου 6 του σχεδίου νόμου και σε κάθε περίπτωση να τύχουν επεξεργασίας μόνο μέσω της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής της αναμόρφωσης του Κώδικα των Δικηγόρων στο σύνολό του.

Α.ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Σας επισημαίνουμε ότι διαφωνούμε με την προτεινόμενη ρύθμιση, στο μέτρο και το βαθμό που διαφοροποιείται με το κατατεθέν, από την Ολομέλεια Δικηγορικών Συλλόγων προς το καθ'ύλην αρμόδιο Υπουργείο Δικαιοσύνης, ήδη από την 12.9.2011, σχέδιο προεδρικού διατάγματος για την διαφήμιση των δικηγόρων.

Η προσθήκη ρυθμίσεων, όπως η **διαφήμιση δικηγόρων σε εφημερίδες και περιοδικά**, καθώς και η **ονομαστική αναφορά των πελατών δικηγόρων**, τις οποίες προβλέπει το υπό ψήφιση κείμενο, έρχονται σε ευθεία αντίθεση όχι μόνο με την ιστορία και τις παραδόσεις του δικηγορικού λειτουργήματος στη χώρα μας αλλά και με την ισχύουσα νομοθεσία περί διαφύλαξης του δικηγορικού απορρήτου και των ισχυόντων κωδίκων δεοντολογίας.

Η επιλογή της μονομερούς τροποποίησης του υποβληθέντος από την Ολομέλεια σχεδίου π.δ. είναι μάλλον ατυχής, δεδομένου ότι αυτό το κείμενο, το οποίο κατ' εξοχήν αφορά τους ίδιους τους δικηγόρους, ενεκρίθη ομόφωνα από το σύνολο των εκπροσώπων των δικηγόρων, αφού έτυχε επεξεργασίας από ειδικές επιστημονικές επιτροπές δικηγορικών συλλόγων και εξετάστηκαν οι αντίστοιχες ρυθμίσεις άλλων ευρωπαϊκών χωρών, υποβλήθηκε δε εδώ και τέσσερεις μήνες προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης χωρίς να μας γνωστοποιηθεί οποιαδήποτε διαφωνία.

Θεωρούμε λοιπόν ορθότερο, λόγω των ως άνω αναφερομένων προβλημάτων που δημιουργεί το υπό ψήφιση κείμενο, να υιοθετηθούν οι εξής αλλαγές:

Αρθ. 6§1 (άρθρο 38^Α ν. 3026/1954)

Στη παρ.§2 του άρθρου 38^Α (δεύτερη γραμμή): να απαλειφθούν οι λέξεις που επιτρέπουν τη διαφήμιση των δικηγόρων «...στις εφημερίδες ή στα περιοδικά...»

Στη παρ.§3 του άρθρου 38^Α να διαγραφεί από το εδάφιο (ε) η φράση «...εκτός αν υπάρχει η συναίνεσή τους...» και να τεθεί «να περιέχει ονόματα πελατών ακόμα και με τη συναίνεσή τους».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ